

YALÇIN KÜÇÜK'ÜN SABAHATTİN ALİ,'NİN ÖLÜMÜ İLE İLGİLİ "TEZLER"İ ÜZERİNE NOTLAR (2)

M. Kemal Adatepe

Türkiye ve aydın üzerine ürettiği "tezler"le ünlü Yalçın Küçük, görüldüğü kadarıyla sadece tezleri üretmekle kalmıyor, bizzat varlığıyla ürettiği tezlerin kanıtı da oluyor. Örneğin, Einstein'ın bilimsel araştırmanın bir tür dedektiflik olduğunu yazdığını, Şerlok Holmes'in yaratıcısı Canon Doyle'u örnek gösterdiğini söyleyip, bilimsel araştırma yapmak için Einstein'ın yöntemleri yerine Doyle'un yöntemlerini kullanmaya kalkışması (Küçük 1997, s. 162), sadece Küçük'ün değil, yeteneksizliklerini illüzyonlarla örtmeye çalışanların ortak davranış biçimidir.ⁱ

Bu nedenle de Küçük'ün üzerine "tez" yazdığı Türkiye'yi "hiç tanımıyor" diyebileceğimiz kertede tanımayı, sınırlarını bile bilmeyişi, Kırklareli'nde öldürüldüğünü kabul ettiği S. Ali'yi "çok yakın bir yerde", Edirne'nin Lalapaşa'sının bir köyünde öldürüşü,ⁱⁱ üstelik Türkiye'nin bu kesimlerindeki sınırdan (Kırklareli'nin veya Lalapaşa ilçesinin Bulgaristan sınırları) bir de tren geçirtmesi şaşırtıcı olmamalıdırⁱⁱⁱ. Çünkü Einstein'ın yöntemlerine göre olması olası bile olmayan bu "durum", Doyle'un yöntemlerine göre "mümkündür" ve her iki yöntem arasında sadece bir benzerlik söz konusudur; aynılık değil.

Küçük'ün ürettiği tezlerin "kanıtı" olma durumunun bir başka örneği de "hesap" bilmeyişi oluyor. Örneğin, Ocak 1949 ortalarında öldürüldüğü açıklanan S. Ali'nin ölümünü, altı ay geri giderek Haziran 1948 ortaları olarak saptıyor ve bu tarihe yakın gazeteleri araştırıyor. Oysa, Haziran 1948 ile Ocak 1949 arasında altı değil, yedi ay zaman farkı vardır. Yani Küçük, Ocak 1949'dan altı ay geri giderse Haziran değil, Temmuz 1948 tarihine ulaşır, Temmuz 1948 tarihli gazeteleri "araştırması" gerekirdi. Küçük'ün "büyük tezi", sadece bu küçük matematiksel hesaplamadan dolayı bile kendi kendini "çürütüyor".^{iv}

Küçük'ün ileri sürdüğü tezlerin doğruluğunu kanıtlamaya çalışırken, aslında okumadığı kitap(lar) üzerinde "söz" söylemek, "görüş" bildirmek, "yargı"da bulunmaktan kaçınmıyor. Küçük'ün bu konudaki başarısının "sırrı" ise kuşkusuz ki, okuyucusuna, hakkında görüşlerini bildirdiği kitabı "okumadığını" açıkça söylerken kullandığı üslupta olmalı. Örneğin, Küçük'e göre S. Ali'nin *İçimizdeki Şeytan* adlı romanının anti-faşistliği sadece Nazım Hikmet'in "öyle söylemiş" olmasından ileri gelmektedir. Aslında kitabın anti-faşistlikle ya da herhangi bir ideolojiyle ilgisi bulunmamaktadır (Küçük 1980,^v ss. 8, 11; 1987, s. 138 vd; 1997, s. 159). Peki, Küçük bu sonuca, *İçimizdeki Şeytan*'i okuduktan, eleştirdikten sonra mı varmıştır? Hayır, önce bu sonuca varmış, sonra kitabı "incelemiş"tir. Ancak okur için bu durumdan "rahatsız" olunacak bir yan yoktur. Çünkü Küçük, *İçimizdeki Şeytan*'i "okumuş gibi" yapmayı çok iyi başarmaktadır.

Küçük, *İçimizdeki Şeytan* ile ilgili "görüşlerini" şu sözlerle ifade etmekte: «Sabahattin Ali, *İçimizdeki Şeytan* romanını yazıyor. Bu güzel romanı Nazım Hikmet dahil tüm ilerici sanat çevreleri anti-faşist bir roman olarak niteliyorlar. Hiç alâkası yok. Bu, bundan sonraki incelemenin konusu.» (Küçük 1980, s. 8) Elbette bu cümleden Küçük'ün *İçimizdeki Şeytan*'i okumadığı tam olarak "anlaşılmıyor"; kitabı okumadığı, 1980'deki makalesinde yaptığı "hata"lardan, 1982'de yazdığı makaledeki «Bu inceleme, Edebiyat Cephesi'nde yayımlanan (...) ve "Sabahattin Ali ve Ölümü" ile (...) başlıklı incelemelerimin devamıdır» açıklamasını yapan dipnotundan ve daha önce yaptığı "hata"ları düzeltmeye çalışmasından çıkıyor.

Küçük, anti-faşistlikle «hiç ilgisi» olmadığına 1980'de karar verdiği *İçimizdeki Şeytan*'i, 1982'de *Yazko Edebiyat*'ta yayımlanan makalesinde "inceliyor" ve yaptığı "hata"ları düzeltebilmek için konuyu iyice deforme ediyor. Bu noktada Küçük'ün, okuyucunun

İçimizdeki Şeytan'ı okumadan kitap üzerine aksine bir iddiada bulunabileceğini düşünmeyecek kadar kendisine güven duyması en büyük "koz"unu oluşturmuş olmalı. Çünkü aksi durumda nasıl olur da Küçük, kitabın sanıldığı gibi anti-faşist bir özelliği olmadığını ileri sürebilir? Yapabilir. Nasıl yaptığının "sırrı", «buraya kadar ki bütün bilgileri, Atsızdan bir ekleme bir yana bu kitaplardan aldım» cümlesinde saklı.

Burada «bu kitaplar» ile, Küçük'ün «kendimi bir parçası saydığım Türkiye'nin solcu aydınları adına utandığımı söylemeliyim. Bu kadar az araştırma ile, bu kadar az düşünülerek neden ve nasıl kitap yazılır; anlamakta güçlük çekiyorum» sözleriyle aşağıladığı, Kemal Bayram'ın *Sabahattin Ali Olayı* (1978), Filiz Ali Laslo-Atilla Özkırımlı'nın *Sabahattin Ali* (1979) ve Asım Bezirci'nin *Sabahattin Ali* (1979) isimli çalışmalarından söz ediliyor. Zaten Küçük'ün 1980'deki ilk çalışmasının kaynakçası da buradaki üç kitap ve "küçük bir ekleme" yaptığını belirttiği Atsız'ın *İçimizdeki Şeytanlar* isimli broşüründen (Atsız 1940) oluşmakta. Bunlara bir de "S. Ali'nin öldürülmesi" senaryosunu yazmakta kullandığı *Vatan* gazetelerinin nüshalarını ekleyebiliriz.

Bu nedenle de Küçük'ün tezleri ve senaryolarında Atsız'ın *İçimizdeki Şeytanları* özel bir önem taşımakta. Çünkü Küçük, Atsız'ın *İçimizdeki Şeytanlar*'ı ile S. Ali'nin *İçimizdeki Şeytan*'ının anti-faşist olmadığını kanıtlamanın yanı sıra, broşürden yararlanarak yaptığı küçük eklemeler ile utanç duyduğunu özellikle belirttiği üç kitaptaki bilgileri zaman ve mekân kavramlarından soyutlayarak deforme eder, çarpıtır, oluşturduğu "S. Ali kişiliği"nin malzemesi yapar. S. Ali'nin işkencede konuşmadığının yalan olduğunu, çünkü S. Ali'nin çok konuşkan, geveze birisi olduğunu, Milli Emniyet'i sırdaş tuttuğunu ispatlar (Küçük 1980, s. 9). Geveze birisinin işkencede konuşacağını garanti olduğunu kanıtlamak için Filiz Ali'nin babasını "savunduğunu" kanıtlar. Son olarak, S. Ali'nin gevezeliğine "faşist Atsız"ı da şahit olarak gösterdikten sonra, faşistlerle olan "dostluğunu" Zekeriya Sertel, Muvaffak Şeref ve Mehmet Ali Aybar'ın da "şahitliğiyle" destekler.

K. Bayram, F. Ali-A. Özkırımlı ve A. Bezirci'nin söz konusu üç kitabından, Küçük'ün ileri sürdüğü gibi, S. Ali'nin Emniyeti sırdaş tutan birisi olduğu, geveze olduğu için Emniyet'te işkencede konuşmamasının yalan olduğu, N. Atsız ile dost olduğu, Z. Sertel, M. Şeref ve M.A. Aybar'ın bu dostluğa şahit oldukları sonucu çıkar mı? Eğer Küçük'ün «Atsızdan bir ekleme bir yana» sözleri dikkate alınmazsa çıkmaz. Zaten Küçük de, gerek «kendimi bir parçası saydığım Türkiye'nin solcu aydınları adına utandığımı söylemeliyim» sözleriyle aşağıladığı kitapları değerlendirirken, gerekse S. Ali'nin kişiliğini yeniden "yaratırken" tamamıyla «Atsızdan bir ekleme»den "söz" etmektedir. Küçük, Atsız'ın görüşlerine o kadar değer vermektedir ki, utanç duyduğunu özellikle belirttiği kitaplardaki bilgileri evirip çevirip Atsız'ın yapmış olduğu değerlendirmelerin içine hapseder. Sonuçta ortaya Atsız'ın S. Ali'yi "değerlendirmesi"nin kırk yıl sonra Küçük tarafından yapılmış bir "restorasyon"u çıkar.

Küçük'ün, S. Ali'nin *İçimizdeki Şeytan*'ını okumadan anti-faşist olduğuna karar verdiği ilk olarak, yaptığı değerlendirmede bir sanatçı - bilim adamı - gazeteci çevresinin, romanda ve romanın yapısı içinde pek önemli olmayan bir yeri olduğunu ileri sürmesinden anlaşılakta: «Romanın faşizm ile veya anti-faşizm ile bir ilgisi yok. Romanda ve romanın yapısı içinde pek önemli olmayan bir yerde bir sanatçı-bilim adamı-gazeteci çevresi var.» (Küçük 1980, s. 11) *İçimizdeki Şeytan* için yapılan bu değerlendirme, romanı okumuş birisinin yapabileceği bir "değerlendirme" olamaz. Çünkü bu değerlendirme, Atsız'ın broşürünün 1-3. sayfaları arasında yer alan özet ile, 9-12. sayfaları arasında yapılan "yorum"dan çıkan "sonuç"tur. Nitekim Küçük şöyle devam ediyor: «Tipler çiziliyor. Zamanın faşistleri bu tipleri üzerlerine alıyorlar. Nihal Atsız çok kızıyor. Eski arkadaşına karşı 'İçimizdeki Şeytanlar' broşürünü çıkartıyor.» (Küçük 1980, s. 11). Buradan açıkça anlaşılacağı üzere Küçük, *İçimizdeki Şeytan*'ı değil, *İçimizdeki Şeytanlar*'ı okuduktan sonra romanın faşizm veya anti-faşistlikle bir ilgisi olmadığına karar veriyor. Ancak, kabul etmek gerekir ki, Atsız'ın değerlendirmeleri,

Küçük'ün değerlendirmelerinden çok daha sağlıklı; çünkü, *İçimizdeki Şeytan*'i okumuş. Bu yüzden de her ne kadar düşmanıysa da, S. Ali ile romanının kahramanı Ömer arasındaki benzerliklere dikkat çekmekle birlikte, birebir ilişki kurmaya kalkışmıyor. Hele «*Türk cemiyetinin ahlâki prensiplerine göre Ömerle Bedri mükemmel birer deyyus, her müşkül dakikada her erkeğin evine giden Macide mükemmel bir fahişe(dir).*» (Atsız 1940, s. 10) yorumunu yaparken S. Ali-Aliye Ali = Ömer-Macide denklemini hiç kurmamakta.

Oysa romanı okumamış olmasından dolayı, Ömer ile Macide'nin evlenmemesinin öneminin farkında olmayan Küçük, Ayşe Sıtkı'dan «evlilik yerine» nasihat alan S. Ali'ye, onun nasihatlarına uygun evlilikler yaptırır: «Bu nasihatı bir değil iki kez yerine getiriyor. Hem özel yaşamında Aliye hanım ile evleniyor. Aliye Hanım, Ayşe'nin tarifine uygun düşüyor. Ayrıca edebiyat yaşamında Macideyi yaratıyor. Bundan sonraki incelemede ele alacağım 'İçimizdeki Şeytan' romanındaki Macide, Ayşe'nin tanımına denk düşüyor. Aynı romanda Macide ile Ömer evleniyor. Ömer ilerici yazarların hiç sözünü etmemesine rağmen ve ırkçıların iddia ettikleri gibi, Sabahattin Ali'nin kendisine çok yakın düşüyor. Dolayısıyla da Sabahattin, Ayşe'nin öğütünü bir değil iki kez yerine getiriyor. Hem gerçek yaşamda ve hem de romanda sakın bir kızla evleniyor.» (Küçük 1980, s. 10)

Bu evlilik hikâyesi, daha önce yapılan yanlıştan dolayı 1982'de de tekrarlanır. Küçük, *İçimizdeki Şeytan*'in 1940 baskısını kullandığı (ki bu durum da Küçük'ün romanı daha önceki makalesinde okumadığının bir başka kanıtıdır) bu makalesinde de Ömer ile Macide'yi evlendirir. Oysa *İçimizdeki Şeytan*'da Ömer, Bedri ile konuşurken çok açık olarak belirtir: «İşte Macide'yle olan nikâh evrakımız... Henüz neticelenmedi... Artık lüzum da kalmadı. Hepsini yırtıp atıyorum...»^{vi} (S. Ali 1966, s. 389). Ancak hemen belirtmek gerekir ki, Küçük söz konusu evlilikte "ısrar" ederken, S. Ali-Aliye Ali = Ömer-Macide denklemini tekrarlamaz; sadece Ömer ile Macide'yi evlendirir. 1980'de «Bundan sonraki incelemede ele alacağım 'İçimizdeki Şeytan' romanındaki Macide, Ayşe'nin tanımına denk düşüyor» demiş olsa da, konunun bu bölümünü bütünüyle "senaryo"dan çıkartır.

İçimizdeki Şeytan'in faşizmle veya anti-faşistlikle ilgisi olup olmadığı konusuna/ sorusuna tekrar döneceğimizi belirttikten sonra, Ömer ile Macide'yi ısrarla evlendiren Küçük'ün, S. Ali-Aliye Ali = Ömer-Macide denklemini "düzeltişine" göz atalım: «Kuruluş olarak *İçimizdeki Şeytan* romanı, Ömer ile Bedri ikilemi üzerinedir. Macide sanki, diyalektik anlamda, zıtların birliğini sergilemek için kullanılan bir araçtır.» (Küçük 1982, s. 103) Görüldüğü gibi roman okunduktan sonra işin içine "diyalektik" girmekte. Böylece Atsız'ın neden bütün benzetmelerine rağmen, Ömer ile S. Ali'yi bire bir özdeşleştirmede, Macide ile Aliye Ali arasında paralellikler aramadığı, sadece Ömer-Macide ikilisini değil, Ömer-Macide-Bedri üçgenini ele aldığı daha iyi anlaşılabilir.

"Diyalektiğin" asıl önemi ise, makale içerisinde Atsız'ın S. Ali ile ilgili değerlendirmelerinin daha fazla ağırlık kazanmasıyla ortaya çıkmakta. Macide=Aliye Ali denkleminde vazgeçilen bu yeni "versiyon"da bu kez yeni bir "denklem" kurulur. Küçük böylelikle, S. Ali-Aliye Ali = Ömer-Macide denklemiyle kaybettiği bir "mevzi"yi yeniden kazanmaya çalışır. 1980'de kaynak göstermeden Atsız'dan kotardığı "kişilik çözümlenmeleri"ni bu sefer kaynak göstererek aktarır ve sonuna Nihat=Atsız eşitliğini ekler: «İsmet Şerif, Nihal Atsız'dan öğreniyoruz, Peyami Safa'dır (...) Yine Nihal Atsız'dan öğreniyoruz, romandaki Profesör Hikmet, Profesör Mukrimin Halil'dir. Atsız'a göre 'romandaki adı söylenmeyen tatar suratlı herif ise ya profesör Zeki Velidi, yahut Abdülkadir İnan olacaktır.' Yine ırkçı Nihal Atsız'a göre 'romanda, kim oldukları anlaşılmayan bir de muharrir Hüseyin Bey'le Nihat vardır.' Bütün bunlara bir de şunu eklemek gerekiyor: Nihal Atsız'ın kim olduğunu anlamadığı Nihat'ın Nihal Atsız'ın kendisi olduğuna inanılıyor. Kırk yıl önce.» (Küçük 1982, ss. 98-99) Burada Nihat ile Atsız'ın özdeşleştirilmesinde herhangi bir kaynak kullanılmaması, "40 yıl önce"ki bu inancın aslında Küçük'ün kendi inancı olduğunu göstermekte. Bu özdeşleştirme ile Küçük, S. Ali-Atsız dostluğuna yeni bir "kanıt" yaratmış olmaktadır.

"Diyalektiğin" önemli bir diğer sonucu da, bir yandan Küçük'ün 1980'de *İçimizdeki*

Şeytanı^α okumadığının güzel bir kanıtını, diğer yandan ise 1997'de öne süreceği «İçimizdeki Şeytan'ın ne faşizmle ne de herhangi bir politikayla olumlu veya olumsuz, bir bağlantısı bulunmuyor» görüşünü "çürüten", «...romanın en güzel yanlarından birisi, kişilerin solculuğu da ırkçılığı da son derece empresyonist bir biçimde verilmiş» (Küçük 1982, s. 100) cümlesinde. Küçük bu cümlesiyle sadece gelecekte, 1997'de çelişkiye düşecek değildir; aynı makalenin içinde «...romanın güçlü olduğu tezi, romandan, romanın okunmasından çıkmıyor. Hiç kimsenin bunu çıkarmasına imkân yok (...) İçimizdeki Şeytan romanının özeti, bu. Bunun ideolojisi nerede?» diye sorarak da çelişkiye düşecektir (Küçük 1982, ss. 99, 104). Nitekim Küçük'de *İçimizdeki Şeytan*'ı okuyup empresyonist yapısını "keşfettikten" sonra, bütün uğraşısını romanın «faşizm veya anti-faşizm ile ilgisi» olmadığı değil, sadece anti-faşist olmadığını "kanıtlama"da yoğunlaştırır. Öylesine ki, Küçük'e göre bu önemsiz roman eğer Atsız "alınıp" da *İçimizdeki Şeytanlar*' yazmamış olsaydı bu kadar önem kazanmayacaktı: «İçimizdeki Şeytan romanına yüklenen "ideolojik tez" romanın kendisinden değil, roman dışındaki gelişmelerden doğuyor. Ayrıca görülecek; ırkçıların bu şamatası olmasaydı Sabahattin'in bu romanında "ideolojik tez" mümkün olmayabilirdi. Çünkü romanda, romanın en güzel yanlarından birisi, kişilerin solculuğu da ırkçılığı da son derece empresyonist bir biçimde verilmiş.» (Küçük 1982, s. 100)

Bu durum, Küçük'ün kitabı "okumak istediği yere kadar, okumak istediği yerleri istediği gibi okumasından" kaynaklanmakta. Çünkü bir kitabın empresyonist özelliğinden dolayı hiç kimsenin "ideolojik tez"ini anlayamayacağını iddia etmek abesle işigal etmektir. Zaten Atsız'ın broşüründen de bu çıkmakta. Çünkü gerek roman, gerekse Atsız'ın broşürü okunduğu zaman, Küçük'ün varlığını inkâr ettiği anti-faşist özellikler çok açık olarak anlaşılıyor. Nitekim, kitabın anti-faşist olmadığını ispatlamak için «İçimizdeki Şeytan romanının özeti, bu. Bunun ideolojisi nerede?» diye sorarak yaptığı özet de, kitabın 184. sayfasına, yani daha önce Atsız'ın *İçimizdeki Şeytanlar*'ını kurgulamak için kullandığı bölüme kadar olan kısımdır. Ancak yine de kitabın en az 90-100 sayfa kadar daha devam ettiği, 272. sayfadan yaptığı alıntılardan anlaşılabilir: «Bedri, Macide'ye anlatıyor: 'Nihat ve etrafına topladığı delikanlılar, gençlik, bilgisizlik, gayesizlik yüzünden ve biraz da külâh yapmak arzusuyla, bir takım mecmualar, broşürler neşretmeğe, memleket ve millet sevgisini inhisar altına alıp etrafa küfür ve iftira yağdırmağa başlamışlardı'. (s. 272) Bedri devam ediyor: 'Bunlardan biri, ara sıra Nihat'ın yanında gördüğümüz o Tatar suratlı herif de mevkuflar arasında... Neyse, fazla tafsilat vermeye hacet yok, bu coşkun gençler, bir kısmı bilerek, bir kısmı bilmeyerek, mükemmel bir ağın içine düşmüşler... Kendi fikirlerimizi söylüyoruz ve yazıyoruz sanırken, yabancı ve barbarca kanaatlerin tercümanı, zavallı birer oyuncağı olmuşlar.' Faşizm böyle çiziliyor. Elma kelimesini kullanmadan elmanın tanımı yapılıyor» Bir de şu ekleniyor: 'Birçok insanlar düşünüşlerinin istikametine, yedinci cedlerinin nesebine veya doğduğu yere göre tasnif ve defterlere kaydedilmiş... Bu arada bir hayli da para dalaveresi dönmüş... Yalnız bundan ancak kodamanlar istifade edip öteki zavallı çömezler pîr aşkına bağırılmışlar...' Çok güzel, kötülük ancak böylesine güzel anlatılabilir.» (Küçük 1982, s. 105)^{vii}

İrkçıların görüşlerini daha muteber addeden, sonuçta S. Ali'yi deyyus, A. Ali'yi de fahişe yapmakta "mahzur" görmeyen Küçük'ün^{viii} tutumunun alt yapısını, ısrarla vurguladığı S. Ali-Atsız dostluğu ve Atsız'ın bu dostluktan dolayı S. Ali'yi çok iyi tanıdığına olan "inancı" oluşturuyor. Ancak bu "inanç", eski bir dostluğun gerçekten olmasından daha çok, eski bir tanışıklığın "dostluk" olarak sunulmaya çabalanmasından kaynaklanıyor. Öyle de olmalı. Aksi takdirde Küçük, S. Ali'nin geveze olduğu için işkencede konuşmadığının yalan olduğunu ispatlarken Atsız'ı referans gösteremez. Zaten Küçük'ün S. Ali'yi "geveze" yapan senaryosu da tümüyle bu "dost"luğa dayandırılan kelime oyunları yığılından oluşuyor: «Sabahattin Ali'nin 'konuşmadığı' ise çok daha çürük bir iddia. Bir kez Sabahattin Ali, en kibar deyişimiyle çok 'konuşkan' bir kimse. Bakın şöyle: 'Konuşkan, şakacı, neşeli, özgür yaradılışlı bir genç

olan Sabahattin Ali' diye yazıyor Asım Bezirci (...) Kızı Filiz Ali Babasının konuşkanlığını savunuyor (...) Sabahattin Ali yalnızca konuşkan değil, aynı zamanda zamanın devlet adamlarıyla senli benli konuşkan (...) Dostça seven bir kimse, Mediha Esenel, "geveze" tanımını veriyor. Bir kimse sevdiği bir kimsenin "geveze" olduğunu anlatmak isterse, böyle söyler (...) Ancak dostu ile düşmanının yazdıkları arasında, öz olarak, pek büyük bir fark yok. Sabahattin Ali'nin olduk-olmadık yerde ve ağzına ne gelirse esirgemediği açıklıkla ortaya çıkıyor.» (Küçük 1980, s. 8)

Küçük'ün buradaki "düşmanın anlattıkları" ile söylemek istediği S. Ali-Atsız dostluğu. Çünkü, aslında Küçük'ün Asım Bezirci'nin, Filiz Ali'nin, Mediha Esenel'in S. Ali'yi "korudukları"na ilişkin görüşleri, hiçbir maddi temele dayanmayan, sadece takınılan düşmanca bir tutumun ifadesi. Ve, S. Ali'nin gerçekten geveze olup olmadığı konusunda hiçbir bilgi vermemekte. Bu nedenle de Atsız'la temellendirilen bu düşmanca tutum, yine bir kelime oyununa dayandırılmakta: «Kendisini ilk gördüğüm zaman, pek yüksekte konuştuğu için, talebe [olduğunu] öğrendiğim bu gence «Siz Yüksek Muallim Mektebi'nden misiniz?» diye sormuştum. O hemen sırtmış ve «Hayır Alçak Muallimdenim» diye cevap vermişti.' Bir düşman da böyle söylüyor.» (Küçük 1980, s. 8)

Aslında Atsız'ın ifadelerinden S. Ali'nin Küçük'ün anlattığı şekilde geveze olduğu sonucu çıkmıyor. Ama Atsız'ın anlatımından S. Ali ile neler konuştukları ve Küçük'ün tespitiyle, «S. Ali(nin) yaşadığı sürece dostlarına "koruk salan" ilişkiler(i)» (Küçük 1980, s. 8)^{ix} çok iyi şekilde anlaşılıyor: «On yılda Almanya'nın komünist olacağını, Almanya komünist olduktan sonra da bütün dünyanın aynı yola gireceğini, bu arada tabii bizim de o yolun yolcusu olacağımızı iddia etmiş, ben de aksi iddiada bulunmuştum (...) Kendisiyle bundan sonra birkaç defa rastlaştık. Her görüşmemiz uzun münakaşalara yol açtı. Komünizmin Almanyadaki bozgunundan sonra bütün istikbalin İspanya ve Çindeki meselelere bağlı olduğunu, bu iki ülkede mutlaka komünizmin galip geleceğini iddia ediyordu. Komünizm İspanyada da yıkıldıktan sonra bilmem bu ümit ne haldedir?» (Atsız 1940, ss. 7, 9).

Gerek evliliği ile ilgili olsun, gerekse "gevezeliği" ile ilgili olsun, Küçük'ün S. Ali ile ilgili oluşturmak istediği "imaj"ın temeli, Atsız'ın broşüründe yer alan tanımlamaların ufak-tefek düzeltmelerle yeniden kullanıma konulmuş biçimidir. Nitekim, «Onda büyük bir ihtiras vardı. İlkemtep muallimi olarak kalmak istemiyordu. Yükselmek, büyük işler yapmak, meşhur olmak arzu ediyordu. Fakat bu kadar yükselmek için gereken maddî ve manevî kuvvet kendisinde olmadığından ruhunda derin bir yas duyuyor, insanlığa hınç besliyor ve bu hınç gayritabiî bir hal alıyordu (...) Fakat bu dönüş, bir piyango sayılabilecek olan Almanyadaki tahsilin yarıda kalması onun ruhunda aksülâmeller doğurmağa başladı. Sabahattin Ali yavaş yavaş sapıtıyordu (...) İşte sapıtmağa başlayan Sabahattin, Yüksek Muallimde lüks bir hayat sürüyor, şiirler ve hikâyeler yazıyordu (...) Sabahattin Ali'de büyük değişiklik başlıyordu. Memuriyetinden atılmış, arkadaşlarından geri kalmış, liseyi veya darülfununu bitirememiş, fakat bitirmek ihtirasını kaybetmemiş zayıf insanların düştüğü çukura doğru gidiyordu (...) Zavallı megaloman şaircik bu şiirin memlekette bir inkılâp yapacağına inanıyordu (...) Maddeten olduğu gibi manen de miyop olan bir hastayı her hangi bir iddiada yenmek övünülecek bir şey değildir (...) Ömer hiçbir şeye inanmıyor. Sabahattin Alide öyledir (...) Sabahattin Aliden de bu sözleri çok defa işitmişizdir. Romadaki Ömerin ruhiyatı da Sabahattine çok benziyor. Ömer iç sıkıntısından, büyük bir iş yapamamaktan muztarip bir insandır. Sabahattin Ali gibi... Ömer herkesle ahpaplık eder, konuşur. Fakat onların meclislerinden çıkar çıkmaz aleyhlerine söz söylemekten çekinmez... Sabahattin Ali de böyle yapar (...) Sinirlerin hasta ise herkese acıdığımız gibi sana da acırız» (Atsız 1940, ss. 5-7, 11, 16) cümlelerinden Küçük, 1980'den itibaren "gerektiği şekilde" faydalanmaya başlar (Örn.: Sabahattin Ali'nin içinde iki ayrı kompartıman olduğu anlaşılıyor - Küçük 1980, s. 11), senaryo son şeklini 1997'de «Bir: Her ikisi de (S. Ali ve Necip Fazıl) yurt dışına

gönderiliyorlar ve her ikisi de eğitimlerini bitirmeden ülkeye dönüyorlar. Her ikisi de disiplinli okumayı sevmiyor. İki: Çalışma yetenekleri ve güçleriyle, hırsları ve elde etmek istedikleri yerler arasında bir orantısızlık saptayabiliyorum. Üç: İmajlarının adamları değiller (...) Sabahattin'in yakınları içinde ünlü sağcılar az denmeyecek ölçüde yer alıyorlar (...) Sabahattin'i araştırmaya, bu kişiliği çıkarmak ve Sabahattin tipolojisini çizebilmek için başladım (...) Araştırmaya başlarken kişiliği hakkında bir sezgim vardı; kolaycı, hep bir elinin yağda ve diğerinin balda olmasını isteyen bir tip düşünüyordum. Solculuğa bulaşmış ve solculuğu sömüren tipleri sevmiyordum» (Küçük 1997, ss. 149-150, 160) halini alır. Buna bir de S. Ali'nin yakın akrabası Reşit Ertüzün'ün eklemeleriyle, «Sabahattin'deki ruhi dengesizliklerin ve bu arada melankolinin bir dereceye kadar alkolik baba ve ruh hastası anneyle bağlanması» da sağlanır (Küçük 1997, s. 152).

1997'deki ifadeden anlaşılacağı gibi 1980'li yılların ortalarına kadar hiç ortada olmayan Necip Fazıl birdenbire S. Ali ile ilişkilendirilmiş, bir anlamda Atsız "ağırlığı", N. Fazıl'la dengelenmeye çalışılmıştır. Bu "dengeleme" sadece bununla da sınırlı değildir. Küçük bir başka yerde Tatarlı ve Ertüzün'le de Atsız'ı "dengeleyecektir":

A) (1940: Atsız) «...onun nasıl fırlıdak gibi döndüğünü göstermek için bunu yazıyorum. Sabahattin Ali hapisten çıktıktan sonra Maarif Vekâletine başvurdu. Muallimlik istedi. Ozaman Maarif Vekili şu Tarih Kurumunun azasından Hikmetti. Sabahattine "eski kanaatlerini değiştirdiğini bize ispat etmezsen sana iş vermeyiz" demiş. Sabahattin Ali açlıktan ölmüyordu. Dostları kendisine istediği kadar para yardımı yapıyordu. Hattâ açlıktan ölse bile bir komünistin bir burjuva hükûmete baş eğmesi pek çirkin bir şeydi. Fakat kendisi kadar zeki, müsteit ve dâhi birisinin bu halde kalması caiz mi idi? Fikrimden döndüm diyiverse ne çıkardı? Etek öpmekle dudakları aşınacak değildi ya... Bu gibi fikirler enayi burjuvalara mahsustu. Onları istismar etmek için mübah olmayan hangi vasıta vardı ki... Bundan dolayı bizim bay fikrini değiştirdi.» (Atsız 1940, s. 8)

B) (1997: Küçük) «İbrahim Tatarlı, bu sırada açlık tehlikesiyle karşılaştığı için böyle bir methiye yazdığını ileri sürüyor. Kuzeni Reşit Ertüzün, bunun doğru olmadığını ve varlıklı dayısında kaldığını, dayısından daha çok yengesiyle, Reşit'in annesi, anlaştıklarını ve Sinop Cezaevi'nden mektup ve şiirleri ya kendisine ya da annesine gönderdiğini yazıyor; ayrıca Almanca bildiği için kamu görevinin dışında da geçimini kazanabileceğini ekliyor. Benim de ekleyeceklerim var; açlık tehditi ile bir hicviyenin methiyeye dönüşü kabul edilecek olursa dünyada ve Türkiye'de inançlı politikanın hiçbir dayanağı kalmıyor.» (Küçük 1997, s. 158)

Küçük'ün Atsız'dan "esinlendiği" önemli bir nokta da S. Ali'nin zekâsı ile ilgili yaptığı yorum. Bu konuda Atsız şunları söylemektedir: «Romanda Ömerin çok zeki olduğundan birkaç yerde bahsolunuyor. Sabahattin Alinin de bütün korkusu çok zeki olmamaktır. Zavallı bu yüzden nelere katlanmaz. Bununla beraber sırası gelmişken onun çok zeki, hattâ yalnızca zeki olmadığını da söyleyeceğim ve bir örnek vereceğim (...) Bu tezadı Sabahattinin dehâsı ile izah etmek kabilsen de ben yine onun komikliği ile tevilleneceğim. Hem de topyekûn inkar barbarların değil seciyesizlerin, komünistlerin karıdır. Barbarlar muayyen prensiplere inanmış insanlardır» (Atsız 1940, s. 12). Küçük aynı konuda şunları söyler: «(Tatarlı) Doktora tezinde ortaya çıkardığına göre Sabahattin, İkinci Savaş zamanında, İstanbul'daki Alman casusluk örgütüne tercümanlık yapıyormuş ve Almanca çevirilerin bir kopyasını, daha sonra Yakup Demir adıyla Tkp Genel Sekreteri olan Zeki Baştımar'a veriyormuş; hiç şaşırıyorum. Kişiliği budur; zekasının herkesi yenmeye elverişli olduğunu düşünüyor. Bu tür zekaları hiç sevmiyorum. Sabahattin'i incelemeye bu tipolojiyi çizmek ve bu tür zekalara karşı bitmez tükenmez tiksintimi ortaya dökülebilmek için başladım. Çok daha fazlasını buldum.» (Küçük 1997, s. 155-156)^x

Küçük'ün S. Ali tanımlamasında Atsız'dan yaptığı kotarmaların "sonu yok". 16 sayfalık broşürden, 16 yıldan uzun süren bir "kan davası"nın malzemesini çıkartmış. Ve bu

malzemenin bütünlüğünü de S. Ali ile Atsız arasında kurduğu dostluk ile temellendirmiş. Bu dostluğun Küçük için taşıdığı önemin göstergesi, Ömer'in arkadaşı Nihat'ın Atsız olduğunu ileri sürmesinden de anlaşılabilir. (Küçük 1982, s. 99; 1987, s. 139 dnt) Oluşturulan bu "paralellikler" gerçekten S. Ali ile Atsız arasındaki bir dostluğa işaret ederler mi? Daha doğrusu S. Ali ile Atsız gerçekten dost olmuşlar mıdır?

Küçük'ün S. Ali ile Atsız arasında kurduğu "dostluğun" kuruluş biçimi, "Atsız'dan küçük ekleme" örneklemelerinin en ilginçini oluşturur. Çünkü bütün ileri sürdükleri bu dostluğun "varlığı"na dayanır. Bu dostluk olmazsa, ileri sürdüğü bütün görüşler önemini yitirir, geçersizleşir. Bu nedenle Küçük konuya çok ilginç bir yerde, yazısının başlarında, kendisini de parçası saydığı Türkiye'nin solcu aydınları adına çok utandığını belirttiikten hemen sonra girer, bu "önemli" dostluğu şöyle "kurar": «Türkiye'de ırkçı ve faşist akımların büyük ismi Nihal Atsız, bir zamanlar Sabahattin Ali ile yakın dost olmuş. Daha açıkçası Sabahattin Ali, Atsız ile dost olmuş. Bu yüzden Nihal Atsız, 'Sabahattin Ali benim tanıdığım, hem de çok iyi tanıdığım bir insandır' diye yazıyor. 'Bundan dolayı cevabım tepeden inme olacak ve onu çökertecektir.' Böyle devam ediyor.» (Küçük 1980, s. 8)

Kendi sözlerinden anlaşıldığı kadarıyla Atsız, S. Ali'yi tanıdığını, hatta çok iyi tanıdığını söylüyor, fakat dost olduğunu söylemiyor. Hele S. Ali'nin kendisiyle dost olduğunu hiç söylemiyor. Dostluk konusunda söylenenler daha çok Küçük'ün "çıkartımları" olarak karşımıza çıkıyor. Küçük'ün «Daha açıkçası Sabahattin Ali, Atsız ile dost olmuş» cümlesi de bu "çıkartımın" açık ifadesidir zaten. Çünkü o dönemde henüz 21-22 yaşlarındaki Darülfünun öğrencisi olan Atsız ile 18-19 yaşlarındaki Muallim Mektebi öğrencisi S. Ali arasında "siyasi bir dostluk" başka türlü "kurulamaz".

Küçük'ün S. Ali ile Atsız arasındaki dostluğa ilişkin "çıkartımları"nın alt yapısını, Atsız'ın «Sabahattin Ali benim tanıdığım, hem de çok iyi tanıdığım bir insandır» cümlesi oluşturmaktadır. Burada bir soru karşımıza çıkıyor: Atsız'ın "tanıma"sı, bir zamanki dostluğa işaret eder mi? Bu sorunun cevabını da Küçük'ün "S. Ali Atsız'la dost oluyor"u açıklamak için seçtiklerinde saklı; «Tanışmalarını anlatıyor. 'Ben onu 1926-1927'de, Türk Ocağı'nda tanıdım. Bir kaç kişi, Türk Ocağı'nda 'Kızıl Elma' diye ayrı bir oda açtırmıştık [*Buraya Ocakta aza olmıyan genç mektepliler gelecekler ve ülkü aşılacaklardı. O zaman Türk Ocaklarında ırkçılık düşünceleri olmadığı için, Kızıl Elmaya, müslüman olmak şartıyla, her ırktan vatandaşlar geliyordu.*]^{xi} Muallim Mektebi'nde talebe olan Sabahattin Ali de oraya gelenlerden biri idi. Lüzumundan pek fazla ve gürültü ile konuşan, ağır sözlere bile kızmayan ve herkesle hemen laubali olan bu çocuk bir takım manzumeler yazıyor ve emsaline göre muvaffak da oluyordu [*Daima mübalâğaya meyyal olan tabiatı dolayısıyla överken de, hicvederken de şiddetli teşbihler yapıyor, etrafındakileri güldürüyordu. Hiç sıkılmayan gayet serbest bir huyu vardı.*] Kendisini ilk gördüğüm zaman, pek yüksekte konuştuğu için, talebe [olduğunu] öğrendiğim bu gence «Siz Yüksek Muallim Mektebi'nden misiniz?» diye sormuştum. O hemen sırtmış ve «Hayır. Alçak Muallimdenim» diye cevap vermişti.' Bir düşman da böyle yazıyor» (Küçük 1980, s. 8).

Görüldüğü gibi Küçük, Atsız'ın metninde yaptığı küçük bir "ayıklama" ile birlikte S. Ali - Atsız "dostluğu"nu oluşturuyor. Peki, Küçük'ün "ayıkladığı" metne, «*O zaman Türk Ocaklarında ırkçılık düşünceleri olmadığı için, Kızıl Elmaya, müslüman olmak şartıyla, her ırktan vatandaşlar geliyordu.*» cümlesinin eklenmesi, S. Ali ile Atsız arasında bir dostluk olmadığına işaret eder mi? Etmez. Zaten Küçük de anlaşıldığı kadarıyla bu cümleyi metin içerisinden kurduğu dostluğu şüpheye düşürebileceğinden dolayı çıkartmamış; S. Ali'nin ırkçılarla olan dostluğunu "ispatlayabilmek" için çıkartmış. Çünkü, S. Ali'nin herhangi bir öğrenci olarak «*O zaman ırkçılık düşünceleri olma(yan)*» Türk Ocakları'na gidişi, kurulan "ırkçılarla dost S. Ali" senaryosunu "zedeler".

Küçük'ün "ayıklayarak seçtiği" cümlelerden S. Ali'nin Atsız ile dost olduğunu nasıl çıkarttığı sorusunun cevabına, Küçük'ün seçtiği, S. Ali'nin «Hayır. Alçak Muallimdenim» cevabını verişinden başka nasıl bir açıklama getirilebilir? Bu sorunun cevabını Küçük'ün

Atsız'ın "tanıyorum"unu "dost"luğa çevirirken kullanmadığı «Buna rağmen nesil ve menşe meselesinin münakaşa olunduğu bir günde kendisinin Rum, çünkü babasının Oflu olduğunu âdeti üzere sırtarak söyleyivermişti... Bir kaç ay süren bu ilk tanışıklıktan sonra Anadolu'da bir yere ilkmektep muallimi olarak gitti» (Atsız 1940, ss. 4-5) cümleleri içinde bulabiliriz.

Çünkü, Küçük'ün S. Ali'nin "laubaliliği" ile Atsız'a yaklaşılmaya çalışıldığını ima etmeye çalışmasına rağmen, tam tersine, S. Ali'nin ilk girişimi yapan Atsız'la alay etmesinden ve Atsız'a göre S. Ali'nin bir "Rum dönmesi" olmasından dolayı söz konusu "dostluğun" kurulmuş olduğunu düşünmek zor. Aslında ilk tanışmada böyle bir "dostluk" olmadığı, Atsız'ın, S. Ali'yi «asıl tanınmasının» Anadolu'da gönderildiği ilkokulun tatile girmesinden sonra, tekrar İstanbul'a döndüğünde olduğunu belirtmesinden de ortaya çıkmakta. (Atsız 1940, s. 5)

Küçük'ün "görüşleri"nin aksine, S. Ali ile Atsız arasında bir dostluk kurulmadığının bir kanıtı da, Atsızın, S. Ali'nin Almanya'dan dönüşünden sonra Yüksek Muallim Mektebi'nin yatahanesinde birlikte kaldıkları süre için yaptığı değerlendirmeden çıkmakta: «Fakat bu dönüş, bir piyango sayılabilecek olan Almanyadaki tahsilin yarıda kalması onun ruhunda aksülâmeller doğurmağa başladı. Sabahattin Ali yavaş yavaş sapıyordu. Bize Türk edebiyatında büyük inkılâplar yapacak olan bir takım edebî projelerini anlatıyordu. Onu hemen her gün görüyordum. Çünkü işsiz olduğu için Yüksek Muallim Mektebinde yatıp kalkıyordu. Ozaman Yüksek Muallim müdürü Giritli Hamit adında birisi idi. İhtimal ki ırkî yakınlık dolayısıyla Sabahattin'e yardım etmek istemiş, onu mektebe almıştı. Giritli bir müslüman Rumun Oflu bir müslüman Ruma yardım etmesinden tabii ne olabilir? Çünkü Hâmit ancak kız talebeye yardım eden, erkeklerden bunu esirgeyen müstesna bir tabiata malikti ve onun bu iyiliği sayesinde yemek ve yatak bulan Sabahattin bizim yatakhaneye yerleşti. Burada ekseriyetle edebiyatçılar vardı. Meselâ Orhan Şaik, Nihad Sami, Pertev Naili, Çemişgezekli Ziya ve ben bu yatakhane de idik.» (Atsız 1940, s. 6)

Bu cümlelerden de Atsız'ın S. Ali'yi sadece tanıdığı, bir dostluğun ise kurulmadığı sonucu çıkmakta. Çünkü Atsız'ın Edebiyat Fakültesi'nde asistan olmaya hazırlandığı (ya da yeni asistan olduğu) o günlerde, Almanya'da eğitimini yarıda bırakıp gelmiş, başarısız, işsiz, «kızlara yardım eden Hâmit»in himayesinde S. Ali ile "dostluğunu" düşünebilmek için, Küçük'ün «kahrolası köylü muhayyalesi»nden^{xiii} de fazlası gerekmekte. Zaten Atsız da bu dönem için, S. Ali'nin bir iki yazısını yayımlanmasının nedenini, «Pertev ısrar ettiği için» diye açıklar. (Atsız 1940, s.7) Yani Küçük'ün "Atsız'la dost S. Ali"si, yazılarını Pertev'in aracılığı olmadan Atsız'a yayımlatamamaktadır.

S. Ali ile Atsız arasındaki "bağlantı", S. Ali'nin Aydın Erkek Sanat Mektebi'ne Almanca öğretmeni olarak gitmesinden sonra kesilir. Çünkü, 1931 yaz tatilinde İstanbul'a gelen S. Ali, "ihbar" edilmesi nedeniyle tutuklanarak Aydın'a götürülür. Bölücülük [komünizm] propagandası yapmaktan tutuklanan S. Ali 3 ay hapiste kaldıktan sonra mahkeme tarafından aklanır ve Konya'ya tayin edilir. Konya'da ise yine bir ihbar üzerine tutuklanacak ve bu sefer 14 ay hapse mahkum olacaktır.^{xiiii} Atsız bu günler ile ilgili olarak ise şunları söylüyor: «Sabahattin Ali yazdığı hicviyeden dolayı 14 ay hapse mahkûm edildi. Muallimlikten de çıkarıldı. Hapisten çıktığı zaman ise artık buz gibi komünist olmuştu. Çünkü Nâzım Hikmetofla arkadaşlığa başlamış ve bermutat, irade za'fı dolayısıyla, her konuştuğunun tesirinde kaldığı için 'solcu' oluvermişti.» (Atsız 1940, s. 7)

Küçük de "dostluğun" burada kesilmesinden olsa gerek, S. Ali ile Atsız arasında kurduğu ilişkiyi "eski dostluk" olarak tanımlar. Yani bu durumda kendisi de ancak 1926-1931 arasındaki dönemden söz ediyor olabilir. Görüldüğü gibi söz konusu zaman kesidinde, gerek S. Ali'nin kısa aralıklarla İstanbul'da kalmış olması, bir dostluğun kurulması için yeterli zamanın olmayışı, gerekse Atsız'ın kendini her zaman S. Ali'den "üstün bir yerde" tanımlamasından dolayı aralarında herhangi bir dostluğun olması mümkün gözükmemektedir. Söz konusu dostluk, Küçük'ün masa başında "çok düşünerek ve çok çalışarak" kurguladığı senaryonun bir parçasıdır.

Küçük'ün "laubalilik" yaparak "Atsızla dost olan S. Ali" senaryosunun "karanlıkta kalan" bir noktasını da Atsız S. Ali'yi nasıl "çökertmiştir"? sorusunun cevabı oluşturmakta. Küçük'ün Atsız'dan yaptığı alıntılarla birlikte aktardığı, «Hayır. Alçak Muallimdenim» cevabı «Sabahattin Ali benim tanıdığım, hem de çok iyi tanıdığım bir insandır. Bundan dolayı cevabım tepeden inme olacak ve onu çökertecektir» cümlesinin içeriğini hiçbir şekilde açıklamamakta.

Oysa Atsız, S. Ali'yi 16 sayfalık broşüründe iki ayrı bölümde "çökertiyor". Önce broşürün 4-9. sayfaları arasında S. Ali'yi "tanıtıyor", bundan sonra S. Ali'nin *İçimizdeki Şeytan* romanına geçiyor, romanı "eleştiriyor", sonra tekrar S. Ali'ye dönerek asıl çökertme işine girişiyor: «Kiryeye Sabahattin Ali!... Yahut fikirlerine ve irfanına göre Yoldaş Sabahattin Aliyef!... Sen, kanı bozuk Oflu Rum dönmesi ve Marksın fikrî veledi!... Türk olmamanın, yüksek tahsilli olmamanın verdiği kıskançlıkla yanıp kavrularak kendinden üstün gördüğün herkese saldırıyor ve yetişemediğin her salkıma tilki gibi 'olmamış' diyip geçiyorsun. Senin tahteşuurundaki bütün kinler pek iyi anlaşılıyor. Türk olmadığını bildiğin halde Türk yaşamağa mecbur olmanın verdiği bir ruhî kargaşalık içindesin. Sen de her Türk olmıyanın, tahsili yarıda kalmış her muhteris insanın yaptığı gibi hırsını doyuracak tek yola sapıyorsun. Bu yol, türklüğün kutlu her nesi varsa hepsini inkâr ederek, hepsine söverek kendini aldatmayı temin eden komünistlik yoludur.» (Atsız 1940, s. 14)

Atsız, S. Ali'yi, Küçük'ün aktarımlarından çok farklı olarak bu şekilde "çökertiyor" ve düelloya davet ediyor. S. Ali'yi düelloya davet eden Atsız'ı ise Küçük "hasta" olarak nitelendiriyor. Ancak önce Atsız'ın S. Ali'ye koyduğu «hasta» teşhisini doğruluyor ve onu "akıl hastası-şizofren" yapıyor. «Sabahattin Ali'nin içinde iki ayrı kompartıman olduğu anlaşılıyor. Yazdıklarına bakılacak olursa, Atsız'ın ise tam bir 'hasta' olduğunu düşünmek gerek.» (Küçük 1980, s. 11) Küçük böyle bir sonuca nasıl varıyor? Küçük, S. Ali'nin hasta olduğuna, Atsız'ın S. Ali için, «Türk olmadığını bildiğin halde Türk yaşamağa mecbur olmanın verdiği bir ruhî kargaşalık içindesin» cümlesiyle nedenini açıklayarak yaptığı "hasta" nitelemesinden varıyor; Atsız'ın "hasta" olduğunu sonucuna ise şu cümlelerden çıkardığı sonuçla ulaşıyor: «Atsız, Sabahattin Ali'ye bol bol küfür ettikten sonra, broşürünü şu cümle ile bitiriyor: 'Fikir sahasında bizimle boy ölçüşemezsiniz. Fakat gizlice bazı kimseleri kandırabilirsiniz. Bunun da önüne geçmek için sana en şerefli iki silahtan biriyle, ikimizden biri ortadan kalkıncaya kadar vuruşmayı teklif ediyorum. Bilmem ki bu şerefi de tepecek misin?' Atsız, Ali'yi düelloya çağırıyor. Hasta.» (Küçük 1980, s. 11)

Ancak Küçük'ün bu alıntısı Atsız'ın söylediklerini tam olarak aktarmıyor. Çünkü Küçük bazı şeyleri "sansür" etmiş benziyor. Dikkat edilirse Atsız çoğul konuşarak "siz bizimle başedemezsiniz" diyor. Küçük işte buradaki "siz"i sansür ediyor: «...Biz türkçülerle siz komünistlerin, fikir sahasında anlaşmamıza imkân olmadığı için, toplu bir halde, yumruklarımızın hakkını vererek çarpışmamız pek hoş olurdu. Çünkü fikirlerin halledemediği davaları kan halleder. Gerçi komünistler bu yiğitliği gösteremez. Fakat benim sana gayet samimî ve erkekçe bir teklifim var: Sen yedek subay olduğun için süngü kullanmasını bilmen icap eder. Bu davayı kökünden halledebilmek için benimle, şehirlerden çok uzak bir yerde süngü veya kılıçla bir ölüm-dirim çarpışmasını göze alacak kadar yüreğin var mı? Biz birbirine ölüme kadar düşmanlık güdecek iki zümreyiz. Fikir savaşından sonuç çıkmadığını biliyorsun. Herhalde senin de istediğin gibi "bir şeyler" yapmalıyız. Türk gençliğini roman ve hikâye ile zehirlemekte devam etmene engel olmak için sana bu teklifi yapıyorum. Fikir sahasında bizimle boy ölçüşemezsiniz. Fakat gizlice bazı kimseleri kandırabilirsiniz. Bunun da önüne geçmek için sana en şerefli iki silâhtan biriyle, ikimizden biri ortadan kalkıncaya kadar, vuruşmayı teklif ediyorum. Bilmem ki bu şerefi de tepecek misin?..» (Atsız 1940, s. 16)

Görüldüğü gibi Küçük'ün yaptığı aktarımlar gerçeği pek yansıtmıyor. Hatta aktarım

yaptığı kaynakların ana görüşlerini bile yansıtmıyor.^{xiv} Anlaşılacağı üzere Küçük, kendisini parçası saydığı solcu aydınları utandığı üç kitapta olduğu gibi, Atsız'ın broşüründen de işine gelen yerleri işine geldiği gibi alıp kullanmış. Bu kullanım biçiminin ana yapısını, Atsız ile S. Ali arasındaki siyasi-ideolojik çatışmayı mümkün olduğunca "silme", ortaya çıkan boşluğu bir kişilik analizi ile doldurma oluşturmaktadır. Atsız'ın broşüründeki bütün komünizm kelimeleri ile ilgili "şeyler" in Küçük'ün aktarımlarına giremeyişi bunun açık bir göstergesi. Küçük, komünizm kelimesi ile ilgili hemen her şeyi, S. Ali'nin yaşamından da, 1930'lu 40'lı yılların Türkiye'sinden de, Atsız'ın *İçimizdeki Şeytanlar*'ından da "ayıklamıştır".

Aslında Atsız da, S. Ali ile ilgili söylediklerinde, birçok şeyi amacına uygun biçimde birbiriyle karıştırarak, çarpıtarak, deforme etmektedir. Ancak bu anlaşılabilir bir durumdur. Çünkü böylelikle S. Ali'yi daha fazla "çökertmeyi" amaçlamaktadır. Örneğin yukarıya aldığımız cümlelerin yer aldığı paragrafta, S. Ali'yi önce "memuriyetten kovar", sonra memuriyetten kovulmasına yol açan şiiri yazdırır. 1930'da Almanya'dan döndükten hemen sonra Nâzım Hikmet ile tanışan ve onun tarafından "yetiştirilen" S. Ali'yi, 1933'de hapisneden çıktuktan sonra "Nâzım Hikmetofla" arkadaşlığa başlatır. Ancak yine de kabul etmek gerekir ki Atsız, Küçük'ten çok daha güvenilir bir kaynaktır. Örneğin, Küçük'ün dostu olduğunu iddia ettiği S. Ali'nin hikayelerini, şiirlerini, "dostu" S. Ali "istediği" için değil, «Pertev ısrar ettiği için» yayımladığını belirtir. Küçük ise Atsız'ın yaptığı çarpıtmaları, deformasyonları kimi kez aynen kullanır, kimi kez ise biraz daha deforme ederek yeniden üretir.

Bu tutumun güzel örneklemeleri «Yaşamı biraz incelenirse ortaya çıkıyor: Sabahattin Ali'nin solculuğu ciddiye alınmaz» (Küçük 1980, s. 11) diyen Küçük'ün S. Ali'nin yaşamını kurgularken yaptığı hatalarda kendisini göstermekte. Aslında hatalar tam olarak Küçük'ün hataları sayılmayabilir. Çünkü Atsız, S. Ali'yi aşağılayabilmek için onun Almanca bilmediğini ileri sürerken, Almanca dil sınavını kazanarak Aydın Orta Mektebi'ne tayin edildiğini gizler. Bu olayın önemi, S. Ali'nin, okullar tatil edildikten sonra İstanbul'a döndüğünde Aydın Orta Mektebi'nde komünizm propagandası yaptığı gerekçesiyle tutuklanmasında ve tutuklu olarak Aydın'a geri götürülmesindedir. Belki Atsız biraz da bu nedenden dolayı S. Ali'nin birkaç yazısını Pertev'in ısrarıyla bastığını belirtme ihtiyacı duyar. Belki de «S. Ali'den hâlâ ümitli olduğu» o günlerden söz ederken bu olayı "unutmuş" olabilir. Ya da belki S. Ali'yi kazanamasa bile komünist olmasını engellemek istemiş olabilir. Bilemiyoruz. Ancak bildiğimiz, bu konunun Küçük'ün yazılmasından utandığını söylediği kitaplarda yer almasına rağmen, makalelerinde bulunmadığı. Yani Küçük'ün S. Ali'si, Aydın Orta Mektebi'nde komünizm propogandası yapmaktan tutuklanıp 3 ay hapis yatmamıştır. (Küçük 1980)

Küçük'ün yarattığı S. Ali'nin yaşamında olmayan bir başka detay da, Atsız'ın broşürünü 1940'da yazmış olmasından dolayı, 1940-1948 arasının olmayışı. Gerçi Aziz Nesin'den dolayı *Markopaşa*'dan söz edilir; ancak S. Ali'nin yazıları nedeniyle hapis cezaları aldığı nedense söylenmez, "unutulur". *Sırça Köşk* isimli hikayenin hiç de önemli olmadığı ısrarla vurgulanır; ancak bu önemsiz kitabın toplattırıldığı, S. Ali'nin hapis cezası aldığı, 1975 yılına kadar yayımlanamadığı söylenmez. Küçük'ün yarattığı S. Ali'nin çeviri kitapları da yoktur. Çıkardığı *Ali Baba* dergisi de Küçük'ün S. Ali'sinin yaşamında yer almaz. Bir de *Zincirli Hürriyet*'ten ve M. Ali Aybar'ın S. Ali'nin yazısı yüzünden bir yıl hapis yattığından (Mumcu 1990, s. 31), kendisinin hapse mahkûm edildiğinden hiç söz edilmez. (Küçük 1980).

Peki ama, kendisini solcu aydınların bir parçası saydığını söyleyen Küçük, niçin Atsız'dan bu kadar çok "destek" alarak "namussuz"^{xv} bir S. Ali yaratıyor? "Namussuz" bir S. Ali yaratabilmek için, neden üç cesedi birleştirip bir S. Ali ölüsü elde ediyor (Adatepe 1998), S. Ali-A. Ali = Ömer-Macide denklemleri kuruyor, S. Ali-Atsız dostluğu oluşturuyor, okumadığı kitabın anti-faşist olmadığına karar veriyor? Küçük'ün, S. Ali'yi milliyetçilerin sol «entelijansiyanın» yumuşak karnı saydıklarını özellikle "belirterek" (Küçük 1982, s. 99) senaryolar üretmek için "çok çalışması, çok düşünmesi", konuyu daha da ilgi çekici hale

getiriyor.

Son olarak, S. Ali'nin *İçimizdeki Şeytan* romanı anti-faşist midir? sorusuna tekrar dönecek olursak; Küçük'ün *İçimizdeki Şeytan*'ı okumadan ileri sürdüğü "tez"lerinin aksine, anti-faşisttir. *Ulus* gazetesinde yayımlanmış olması anti-faşist olmadığının göstergesi değildir; tam tersine, anti-faşist olduğunun kanıtı bile sayılabilir. Nitekim Atsız da bunu böyle kabul etmekte ve romanın yayımlanmasını sağlayanları "içimizdeki şeytanlar" yapmakta. (Atsız 1940, s. 15)^{xvi} Elma denmeden elmanın tarif edilmesi mümkün olduğu için, faşizm sözcüğünü hiç kullanmadan anti-faşist bir roman yazılabilmesi de mümkündür. Küçük, içinde fasizm geçmeyen romanı anti-faşist kabul etmiyorsa bu onun kişisel beğenisidir; romanın anti-faşist olmadığını kanıtlamaz.

KAYNAKÇA ve KISALTMALAR

Adatepe, M. Kemal

1988 "Yalçın Küçük'ün Sabahattin Ali,'nin Ölümü ile İlgili "Tezler'i Üzerine Notlar", *Adam Sanat*, (1998) 147, ss. 69-76.

Ağaoğlu, Samet

1993 *Siyasi Günlük: Demokrat Parti'nin Kuruluşu* / Yayına hazırlayan: Cemil Koçak, 2. bs., İstanbul, 1993, İletişim Yayınları, 606 s. ISBN 975-470-202-2.

Ali, Filiz-Özkırımlı, Atilla

1986 *Sabahattin Ali*, [2. bs.], İstanbul, 1986, de Yayınevi, 415 s.

Atsız [Nihal], *İçimizdeki Şeytanlar*, İstanbul, 1940, Arkadaş Basımevi, 16 s.

Batuhan, Hüseyin

1994 *Bilim ve Şarlatanlık*, 2. bs., İstanbul, 1994, Yapı ve Kredi Yayınları, 540 s. ISBN 975-363-242-8.

Bezirci, Asım

1979 *Sabahattin Ali: Hayatı, Hikâyeleri, Romanları*, 2. bs., İstanbul, 1979, Gözlem Yayınları, 222 s.

1987 *Sabahattin Ali: Yaşamı, Kişiliği, Sanatı, Hikâyeleri, Romanları*, 3. bs., İstanbul, 1987, Çınar Yayınları, 279 s. ISBN 975-348-035-0.

Korkmaz, Ramazan

1997 *Sabahattin Ali: İnsan ve Eser*, İstanbul, 1997, Yapı Kredi Yayınları, 397 s. ISBN 975-363-695-4.

Küçük; Yalçın

1980 "Edebiyatta Histogram Sorunları: Sabahattin Ali ve Ölümü", *Edebiyat Cephesi*, (1980) 33-34 s. 8-13.

1982 "Bir Estetik Kuramı", *Yazko Edebiyat*, (1982) 16 s. 88-112.

1985 *Bilim ve Edebiyat*, İstanbul, 1985, Tekin Yayınevi, 626 s.

1987 *Aydın Üzerine Tezler: 1830-1980*, Cilt: 3, 2. bs., İstanbul, 1987, Tekin Yay., 755 s.

1997 *El Kitabı: 1; İnsan*, İstanbul, 1997, Akış Yayıncılık, 400 s.

Mumcu, UÊur

1990 *Aybar ile Söyleşi: Sosyalizm ve Bağımsızlık*, 2. bs., Ankara, 1990, Tekin Yayınevi, 200 s. ISBN 975-478-049-8.

1993 *40'ların Cadı Kazanı*, 4. bs., Ankara, 1993, Tekin Yayınevi, 204 s. ISBN 975-478-059-5

Sabahattin Ali

1966 *İçimizdeki Şeytan*, 2. bs., İstanbul, 1966 Varlık Yayınları, 394 s.

1986 *Markopaşa Yazıları ve Ötekiler / Derleyen: Hikmet Altınkaynak*, İstanbul, 1986, Cem Yayınları, 143 s.

Sıtkı, Ayşe - Akın, Doğan

1991 *Sabahattin Ali'nin Özel Mektupları: "İki Gözüm Ayşe" / Yayına hazırlayanlar: Ayşe Sıtkı, Doğan Akın*, İstanbul, 1991, Ataol Yayıncılık, 263 s.

Sülker, Kemal

1968 *Sabahattin Ali Dosyası*, İstanbul, 1968, Ant Yayınları, 174 s.

Adam Sanat, (1998) 150, ss. 54-71.

DİPNOTLAR

(¹) Bu konuda ayrıntılı bilgi için Hüseyin Batuhan'ın *Bilim ve Şarlatanlık* adlı kitabından yararlanılabilir. Bkz. (Batuhan 1994).

(ⁱⁱ) Küçük'ün S. Ali ile ilgili senaryosunu yazarken Edirne ve Lalapaşa isimlerini hiç kullanmayı ve konunun bu bölümünü «Sabahattin Ali'nin öldürüldüğü yörede» (Küçük 1980, s. 13) ve «köyde çıktığı bildirilen çatışma» (Küçük 1997, s. 163) şeklinde geçiştirmesi elbetteki rastlantı olamaz. Çünkü Edirne-Lalapaşa adlarını anması bile ileri sürdüklerinin geçersizliğinin kanıtlanması için yeterli olmakta. Ashında Küçük burada sadece kendisine gösterilen güveni kötüye kullanmakta, yeterince inandırıcı olduğunda, kimsenin "kaynaklarını" araştırmayacağını bilmektedir. Edirne'nin anılmayışının "sırrı" burada yatıyor olmalı.

(ⁱⁱⁱ) Küçük, çalışma odasında, masasının başında, "çok çalışarak ve çok düşünerek" S. Ali'nin arkadan kurşunla vurularak öldürüldüğünü ve S. Ali'nin kendisini vuranlarla işbirliği içinde olduğunu "tespit" eder. Bu tespitine gönülsüz bir katkının da Avukat Faruk Erem'den geldiğini ekler: «Olayı, yirmi beş yıl kadar evvel ölenin yakınları anlatmıştı (...) Bir akşam üstü, evine beş kişi geldi. Yurt dışına gitmesi isteniyordu, hem bu kendisi için de iyi olacaktı. Adam durumu anladı. Küçük bir valize birkaç çamasır, birkaç da kitap koydu. İstasyonda trene bindiler, kompartmanın perdeleri çekildi, kapıya 'hizmete mahsustur' levhası asıldı. Gece bir istasyonda indiler. Birkaç saat karanlıkta yürüdüler. Uzaktan köpekler havlıyor (...) Adama, sınırı rahatça geçebileceği yolu tarif ettiler, elini sıktılar, 'yolun açık olsun' dediler. Adam dört beş adım atmıştı, arkasından beş el ateş edildi.» Anlaşılabileceği üzere, Erem'in anlattığı olayın S. Ali ile bir ilgisinin olmadığı kesin. Küçük de Erem'in aktarımının "senaryo"suna uymayan bölümlerine, S. Ali'nin «*Yalancının en büyük azabı, sözlerine kimsenin inanmaması değil, kendisinin kimseye inanmaması imiş*» (S. Ali 1986, s. 141) sözlerini çağırır bir biçimde, itiraz eder. Ve kurşunla arkadan vurarak öldürme nedeniyle, öldürülen kişinin S. Ali olduğunu, tezinin "kanıtlandığını" ileri sürer. (Küçük 1987, s. 165-166). Çünkü masa başında kurşunla arkadan öldürdüğü S. Ali'yi gerçek yaşamda da arkadan kurşunla öldürebileceği bir olaya ihtiyacı vardır ve Erem'in anlattığı olay istediği malzemeyi sağlamaktadır. Bu nedenle Küçük için, Erem'in avukatlık yaşantısında S. Ali dışında bir başkası arkadan kurşunla vurularak öldürülmüş olamaz. Bu "olamaz"ın güçlülüğü, S. Ali'nin trene binmiş olamayacağını ileri sürmesinde açıkça ortaya çıkmaktadır. Çünkü, S. Ali'yi "öldürdüğü" yerlerden tren geçmediğini bilmediği anlaşılan Küçük, sadece S. Ali'nin trene binmiş olamayacağı üzerinde durur; trenin "oradan" geçmediği değil. Zaten trenin söz konusu yerlerden geçmediğini belirtmek, Erem'in anlattığı olayın S. Ali ile ilgisi olmadığını da kabul etmek demektir. Nitekim, yaptığı "hata"nın farkına varan Küçük, 1997'de olayın tren bölümünü "ayıklar" ve senaryoyu «Birkaç saat karanlıkta yürüdüler. Uzaktan köpekler havlıyor (...) Adama, sınırı rahatça geçebileceği yolu tarif ettiler, elini sıktılar, 'yolun açık olsun' dediler. Adam dört beş adım atmıştı, arkasından beş

el ateş edildi.» biçiminde "düzeltir" (Küçük 1997, s. 154 dnt.).

(^v) Hesap bilmeyiş ile ilgili olarak bir küçük itirafta bulunmam gerekiyor. Yazının birinci bölümünde S. Ali'nin öldürülüşü ile öldürülüşünün açıklaması arasındaki zaman farkının sekiz buçuk ay olduğunu, Haziran 1948 ile Ocak 1949 arasında altı ay zaman farkı olduğunu yazmıştım (Adatepe 1998, s. 75 dnt. 1). İtiraf etmem gerekir ki altı ay konusunda Küçük'e "güvenmiş", kontrol etmeye gerek görmemişim. Nisan 1948 ile Haziran 1948 arasındaki yaklaşık iki buçuk aylık süreyi, altı aya eklemiştim. Oysa, Nisan 1948 ile 12 Ocak 1949 arasındaki zaman süresi yaklaşık dokuz buçuk aydır ve Ocak 1949 ortalarından altı ay geri gidildiğinde Temmuz 1949 ortalarına varılır.

(^v) Küçük'ün bu makalesi 1985'de yayımladığı kitabında da yer almaktadır. Bkz.: (Küçük 1985, ss. 296-303)

(^{vi}) Küçük'ün Ömer ile Macide'yi ısrarla evlendirmesine rağmen, 389. sayfadaki bu anlatımın yanı sıra evlenmedikleri daha önce 246. sayfada da belirtilmiştir: «Hatta, [Macide] -belki de Ömer'in ihmali yüzünden- bir türlü yürümiyen ve kâğıtları askıdan indiği halde muamelesi iki aydır tamamlanmayan nikâh işini bile ondan saklamıştı. Bedri onları doğru dürüst, anne ve babalarının muvafakatiyle evlenmiş biliyordu.» (S. Ali 1966, s. 246)

(^{vii}) Bu paragraf tam olarak şöyledir (italik yazılan bölümler Küçük'ün alıntıladıklarıdır): «[Bedri konuşuyor] *Nihat ve etrafına topladığı delikanlılar, gençlik, bilgisizlik, gayesizlik yüzünden ve biraz da külâh yapmak arzusuyla, bir takım mecmualar, broşürler neşretmeğe, memleket ve millet sevgisini inhisar altına alıp etrafa küfür ve iftira yağdırmağa başlamışlardı... Bunu biliyorsunuz... İlk zamanlarda muayyen bir hedefi olmayan, sırf yolunu bulamamış bir takım heyecanların gayri tabii şekilde feveranı intibasını bırakan bu neşriyat, son günlerde sistemli bir hal aldı. Bu, herkes gibi benim de gözüme çarptı. Münakaşalarını eskiden kahvelerde, vapurlarda, yollarda bağıra bağıra yapan, fikirlerini alenen söylemeyi ve icabında yumrukla müdafaayı bir kabadayılık addeden bu kahramanlar, birdenbire nedense esrarengiz bir hüviyet aldılar... Kahvede ikisi, üçü bir araya gelince baş başa verip fisiltı halinde konuşuyorlar, bir münakaşada fikirlerine kuvvetli bir hücum yapılsa, hasımlarına cevap vermiyerek: "Zamanı gelsin, biz sana dünyanın kaç bucak olduğunu gösteririz!" demek isteyen emin bir gülümseme ile iktifa ediyorlar ve nihayet, şimdiye kadar mahiyetleri tamamen anlaşılamayan bir takım maceraperest ve esrarlı heriflerle düşüp kalkıyorlardı. *Bunlardan biri, ara sıra Nihat'ın yanında gördüğümüz o tatar suratlı herif de mevkûflar arasında... Neyse, fazla tafsilât vermeğe hacet yok, bu coşkun gençler, bir kısmı bilerek, bir kısmı bilmeyerek, mükemmel bir ağın içine düşmüşler... Kendi fikirlerimizi söylüyoruz ve yazıyoruz sanırken yabancı ve barbarca kanaatlerin tercümanı, zavallı birer oyuncuğu olmuşlar.* Kendilerine telkin edilen yalancı ve sinsî dünya görüşünü müdafaa edecegiz derken kendilerinin, milletlerinin ve insanlığın kuyusunu kazdıklarını bilmemişler... Ve nihayet başka bir devlet hesabına hizmet denilebilecek kadar ileri giden işlere girmişler... Ele geçen vesikalara nazaran, memlekette kendilerine muhalif bildikleri insanların listeleri yapılp perde arkasında kalan esrarlı ellere verilmiş... *Bir çok insanlar düşünüşlerinin istikametine, yedinci cedlerinin nesebine veya doğduğu yere tasnif ve defterlere kaydedilmiş... Bu arada bir hayli da para dalaveresi dönmüş... Yalnız bundan ancak kodamanlar istifade edip öteki zavallı çömezler pîr aşkına bağırılmışlar... Zaten mesele de buradan meydana çıkmış... Ortada para oyunu olduğu halde kendilerine bir şey koklatılmadığını sezen birkaç idealist genç, işi meydana vuruvermişler. Görüyorsunuz ya iğrenç şeyler...*» (S. Ali 1966, ss. 369-370)*

(^{viii}) Bu cümlelerin ağır bir "suçlama" içerdiği düşünülebilir. Ancak Küçük, Atsız'ın S. Ali'yi "çökertmek" için Ömer'le benzerliğini öne sürdüğünü ve sonuçta S. Ali'yi «deyyus» yaptığını çok iyi bilmektedir. Kendisi de Ömer'in «ilerici yazarların hiç söz etmemesine rağmen ve ırkçıların iddia ettikleri gibi» S. Ali'ye çok yakın düştüğünü kabul etmektedir. Ayrıca, ırkçılar sadece S. Ali ile Ömer arasında benzerlik kurarlarken, Küçük, bununla yetinmeyip roman kahramanı Macide ile Aliye Ali arasında da benzerlikler kurarak «Hem gerçek yaşamda ve hem de romanda sakın bir kızla evleniyor» sonucuna varır. Eğer Küçük ırkçıların haklılığına bu kadar inanıyor ise, onların deyyus ve fahişe nitelendirmelerine de katılıyor demektir; üstelik bu düşüncesini Atsız gibi açıkça söylemekten kaçınarak.

^{ix} Küçük, yukarıda belirttiğimiz gibi S. Ali'nin yakın çevresinde olan kişilerin söylediklerini kendi tezleri içinde "eritmek" için her olanağı değerlendirir. Örneğin Filiz Ali'nin anlatımlarından yola çıkan Küçük'e göre S. Ali yalnızca konuşkan değil, aynı zamanda zamanın devlet adamlarıyla senli-benli konuşkan birisidir. Mediha Berkes'in anlatımlarından yola çıkarak ise, S. Ali'nin yaşadığı sürece dostlarına korku salan ilişkiler içinde olduğunu "ispatlar". Küçük için S. Ali'nin Cimcozlar'ın evinde kalması ise Emniyeti sırdaş tutan bir kimse olduğunun kanıtıdır (Küçük 1980, ss. 8-9). Ancak nedense Küçük bol bol kullandığı Atsız'ın broşüründen, S. Ali ile Atsız'ın neler konuştuğunu aktarmaz. Oysa bu konuşmalar "geveze S. Ali"nin daha iyi tanınması için çok daha önemlidirler.

^x Küçük'ün bu konuyu aktarım biçiminden, S. Ali'nin hem nazillerle işbirliği yaptığı, hem de TKP'ye bilgi sattığı,

daha doğrusu ikili oynayan bir "ajan" olduğu sonucu çıkıyor. Oysa, böyle bir "senaryoda" S. Ali, sadece TKP adına casusluk yapmış da olabilir. Ancak elbetteki böyle bir durum Küçük'ün senaryoları ile bağdaşmaz. Bu konuda 1985'de Küçük şunları yazmaktadır: «Kartlarla çalışıyorum, 26 Mayıs 1981 tarihinde Sofya'da otelde doldurduğum kartı aktarıyorum. Türkiye edebiyatı uzmanı, Bulgar yurttaşı Doçent Dr. İbrahim Tatarlı'ya çağrılıydık. Benim dışımda olanların isimlerini, yazdıklarımın kontrolünü yapmak isteyenlerin işlerini kolaylaştırmak için veriyorum: Profesör Tarık Zafer Tunaya, Profesör Aydın Aybay, Profesör Nazif Kuyucaklı. Doçent Tatarlı bana 'Yalçın Beyciğim, ne gereği vardı, S. Ali için bunları yazmaya?' dedi. Ekledi: 'S. Ali Alman casuslarına çevirmenlik yaptı ve bilgileri Zeki Baştımara verdi.' Çok büyük bir iddia; nereden bildiğini sordum. 'Zeki Baştımara yazılı olarak sordum, yazılı cevap verdi' dedi. Bunların Moskova'da yaptığı ve dokuzyüz sayfayı bulan doktora tezinde yazılı olduğunu da ekledi.» (Küçük 1985, s. 141 dnt.) Ancak ismini verdiği hiç kimse Küçük'ü doğrulamadığı gibi yalanladılar da. Bu durumda geriye sadece Küçük'ün kendi yazdığı kartı kalmakta. Bu da bir kanıt oluşturmamakta. Bu durumun farkında olan Küçük de zaten artık kartından hiç bahsetmiyor, bir de tanıklarının kendisini yalanladıklarından (Küçük 1997, ss. 153-154). Bu konu da Küçük'ün masasının başında çok çalışıp çok düşünmesinin ürünü gibi gözükmekte.

(^{xi}) Küçük'ün metninde yer almayan parantez içindeki italik kısımlar (Atsız 1940, s. 4) ten tamamlanmıştır.

(^{xii}) Küçük 1980'deki makalesine çok ilginç bir şekilde işkence konusuyla giriş yapar: «'Bizler', Türkiye'nin 'solcuları', özellikle Türkiye'nin 'solcu aydınları', ölümü pek severiz. Ama normal ölümü değil. Poliste ölmeyi severiz. Hem de çok. MİT'te ölmeyi ise daha çok severiz. Ancak poliste veya MİT'te öyle kalp sektesinden ölmeyi de sevmeyiz. 'Bizler', Türkiye'nin 'solcu aydınları' poliste ya da MİT'te işkence ile ölmeyi çok severiz. Bu tükenmez sevgimiz yüzünden olsa gerek, en sonunda Sabahattin Ali'yi MİT'te ve işkence ile öldürdük.» (Küçük 1980, s. 8) Küçük bundan sonra Kemal Bayram'ın Talat Turhan'a dayanarak S. Ali'nin işkencede öldürüldüğünü öne sürdüğünü, ancak T. Turhan'la bir konuşma bile yapmadığını, bu nedenle de Kemal Bayram'ın "uydurduğunu" ileri sürer: «Sabahattin Ali'nin MİT'te 'konuşmadığı için' sıkıştırıldığı, işkence gördüğü ve 'bu işkence sırasında dozaj fazla kaçırılmış' olduğu için öldüğü iddiası sadece bir iddia. Hiç bir dayanağı yok. Doğru olabilir veya olmayabilir. Ancak doğru olabileceğini gösteren en küçük bir kanıt bile yok. Kemal Bayram Çukurkavaklı'nın 'köylü muhayyalesi' dışında.» (Küçük 1980, s. 5). Ancak K. Bayram'ın T. Turhan'a dayandırdığı iddia daha sonra U. Mumcu tarafından da doğrulandı ve olayın asıl anlatıcısının eski emniyet müdürü Adnan Çakmak olduğu anlaşıldı (Bezirci, 1987 s. 84; Mumcu 1993, s. 146). Ayrıca Samet Ağaoğlu'nun yayımlanan anıları da S. Ali'nin hükümet tarafından öldürüldüğü görüşüne yeni bir kanıt getirdi (Ağaoğlu 1993, s. 296). Ancak Küçük, bütün bu verileri görmezlikten gelmekte ve S. Ali-Atsız dostluğuna dayalı eski senaryolarında ısrar etmektedir. (Küçük 1997)

(^{xiii}) S. Ali'nin mahkûm edilmesine neden olan "şiiir/hicviye" konusunda Küçük, başlangıçtan itibaren ilginç bir tavır takınır. Bezirci'nin olayın komplot olduğunu yazmasını, alaycı bir üslupla, «Hiç kuşku yok, komplotur.» (Küçük 1980, s. 10) biçiminde değerlendirir. Ancak daha sonra söz konusu "şiiir/hicviye"nin S. Ali'ye ait olduğunu kendisi de ileri sürmekten çekinmez: (Küçük 1997) Söz konusu "şiiir/hicviye"nin S. Ali'ye ait olduğunun tek kanıtını da yine Atsız oluşturmakta: «Bu şiiirde hükûmet ve hükûmet adamları şiddetle hicvediliyordu. Başta ozamanki cumhurreisi Gazi olduğu halde herkese sövülüyordu.» (Atsız 1940, s. 7) Küçük'ün söz konusu "şiiir/hicviye" konusunda "hak veriş", sadece S. Ali'ye ait olmasıyla sınırlı değil. Atsız, "şiiir/hicviye"nin kötü olduğunun da kanıtını oluşturmakta: «Ozamana kadar yalnız kendisini düşünen, yarı şaka bir tavırla kendisinin dahî olduğundan bahseden Sabahattinde artık milletin dertlerini görmek fazileti belirmeğe başlıyordu. Aç köylüler, zulüm altında ezilen insanlar, harplerde başkalarının kazancı için ölen askerler onun hobdin dimağına girmeğe başlıyordu.» (Atsız 1940, s. 7) Küçük'ün S. Ali'nin gerek şiiirlerini, gerek öykülerini, gerekse romanlarını değerlendirirken temel aldığı görüş Atsız'ın bu cümleleridir.

(^{xiv}) Küçük'ün bu konudaki tutumu oldukça ilginç gözükmektedir. Sanki kendisi, Atsız'a da, Peyami Safa'ya da büyük bir hayranlık duymaktadır. Öyle ki, S. Ali ile Atsız'ı dost yaparken temel düşünce S. Ali'nin "karalanması" gibi gözükse de aslında Atsız'ın "aklanması" olarak karşımıza çıkmakta, "küfürlerinde" haklılığı kanıtlanmakta. Öyle anlaşılıyor ki Küçük'e göre solcular Atsız'ı yanlış tanımışlardır; Küçük onlara "gerçek" Atsız'ı tanıtmaktadır. Her ne kadar Küçük tarafından hasta olarak nitelense de, çizilen Atsız profili sanki dönemin "ırkçı Atsız"ı değil de, yanlışlıkla S. Ali'nin yaptığı bir terbiyesizliği gereksiz yere üzerine alınmış bir Atsız'dır. Öylesine ki, Küçük'e göre zamanın öğrencileri "bile" Atsız'ı "haklı" bulmuşlardır: «Çok ilginçtir, zaman oluyor, Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin aktif öğrencileri Sabahattin Ali-Nihal Atsız davasında Atsız'dan yana bir güç oluşturuyor.» (Küçük 1982, s. 100). Benzer yaklaşım Nâzım Hikmet ile P. Safa arasındaki ilişkinin değerlendirilmesinde daha da açığa çıkmakta: «Kim bu Peyami Safa? Bugünkü ilerici okuyucu hiç tanımıyor ve okumuyor. Peyami Safa, Nâzım'ı Nâzım yapan, Serteller'in "Resimli Ay" dergisinin önde gelen yazarlarından. Bundan elli yıl önce. Bu dergide Peyami Safa'nın ne güzel yazıları var! Nâzım Olayı'nın doğuşuna en büyük destek olanlardan birisi. Çok yakın dostlar.» (Küçük 1982, ss. 98-99). Görüldüğü gibi Küçük, P. Safa'ya olan hayranlığından neredeyse, o olmasa Nâzım Hikmet olmazdı diyiverecek. Bu hayranlığın nedeni, Küçük'ün

---

sonradan saf değiştirdiğini belirttiği P. Safa'yı (Küçük 1982, s. 99) kendisine çok "yakın" bulmasından kaynaklanıyor olsa gerek.

^{xv} Her fırsatta Nâzım Hikmet'in küçük yanlışlarının düzeltilmesi gerektiğini vurgulayan Küçük'ün, Nâzım'ın düzeltmek istediği "küçük hatanın" *İçimizdeki Şeytan*'ın anti-faşist değerlendirmesi olduğunu düşünmek çok fazla iyi niyetli olmak demektir. Çünkü anlaşıldığı kadarıyla Küçük, N. Hikmet'in «Çünkü Sabahattin, Türkiye halkının ve Türkçenin en namuslu, en yurtsever, en istidatlı evlatlarından biridir» sözlerinin düzeltilmesini istemektedir. Dahası düzeltmektedir.

(^{xvi}) Küçük, *İçimizdeki Şeytan*'ın, «1930 yıllarının sonlarına doğru faşizmi yerleştirmeye çalışan Cumhuriyet Halk Partisi'nin resmi organı Ulus Gazetesi'nde» yayımlanmasını, anti-faşist olmadığının kanıtı olarak değerlendirir. (Küçük 1980, s. 11) Ancak bu değerlendirmenin gerçekçi olduğu pek söylenemez. Çünkü her ne kadar bu yıllarda faşistler partiyi, dolayısıyla da iktidarı ele geçirmek için büyük çaba sarfetmişler, bu çabalarında kısmen başarılı olmuşlarsa da, gerek romanın *Ulus*'ta yayımlandığı 1939 yılında olsun, gerekse daha sonraki yıllarda olsun partiyi tümüyle ele geçirememişlerdir. Nitekim, faşistler tarafından komünistleri korumakla suçlanan Hasan Ali Yücel'in Milli Eğitim Bakanlığı döneminde, 1940'da Köy Enstitüleri kurulur. Kısaca söyleyecek olursak, anılan dönemde faşist eğilimlerin artması ile romanın *Ulus*'ta yayımlanması arasında bir bağ kurarak anti-faşist olmadığını ileri sürmek inandırıcı değildir. Nitekim Atsız, *İçimizdeki Şeytan*'ın *Ulus* gazetesinde yayımlanması konusunda şunları söylemekte: «Senin gibi bir komünistin romanını milliyetçi geçinen Falih Rıfkı'nın Ulusta tefrika ettirmesiyle yine milliyetçi geçinen Afetin sana iltimas ettirmesini sakın kendi lehine yontma! Çünkü Cibali imamının ferzendi olan Bay Falih Rıfkı Atay da, senin gibi ilk okul öğretmeni olan Profesör Bayan Afet te içimizdeki şeytanlardan ikisidir.» (Atsız 1940, s. 15)